

BEZ TLAKU EU BY MNOHO VĚCÍ NEFUNGOVALO

ROZHOVOR S RASTISLAVEM RYBANIČEM

JAN DUŠEK

Mgr. RASTISLAV RYBANIČ

Dlouholetý pracovník v oblasti ochrany přírody na Slovensku a na evropské úrovni. Působil v nevládních organizacích na Slovensku, v Bruselu a dále na slovenském MŽP ve funkci generálního ředitele zodpovědného za ochranu přírody, biodiverzity a krajiny. V průběhu nedávného předsednictví Slovenska v EU byl hlavním vyjednavčem za biodiverzitu. V současnosti je nezávislým konzultantem.

Slovensko se může pyšnit mnoha přírodními skvosty. Jak je to ale s vaší ochranou přírody, které prvky v ní považujete za jednoznačně příkladné?

Ano, hlavní devizou Slovenska je nádherná a stále zachovaná příroda a bohatá biodiverzita. Proto je prioritou ochrana těch lokalit, které jsou stále ještě cenné. Bohužel, na Slovensku toho není mnoho, za co bychom se mohli při organizaci ochrany přírody pochválit. Vyzdvihl bych především všechny ty, ať už z řad profesionálních či dobrovolných ochránců, kteří se navzdory různým překážkám stále snaží o ochranu našich přírodních skvostů. V porovnání se sousedními zeměmi si nemyslím, že by Slovensko v systému ochrany přírody v něčem vynikalo, systémy v sousedních zemích jsou víceméně podobné jen s tím, že v oblasti legislativy je něco lépe vyřešeno v jedné zemi, něco v druhé... Ale v jedné oblasti má Slovensko přeci jen výhodu, a tou jsou relativně zdravé populace velkých šelem, což přináší také více zkušeností s jejich ochranou a managementem. Na druhé

straně je potřebná také větší zodpovědnost a objevují se i problémy.

Aktuálně je v ČR tématem návrat vlků. Na jednu stranu srdce ochránců pookřívá, na druhou ale hospodáři poukazují na místy až drastické dopady na napadaná stáda. Co se v této oblasti na Slovensku dělá pro uklidnění situace při zvažování různých zájmů?

K situaci určitě přispívá fakt, že v některých oblastech Slovenska nikdy vlci ani medvědi úplně nevyzimeli a mezi místními chovateli dobytka jsou velké šelmy akceptované jako přirozená součást přírody. Samozřejmě, oblíbení nejsou a bez mechanismu kompenzací škod farmářům by to také nešlo. Na zaplacení škod způsobených velkými šelmami musí být událost dobře zdokumentovaná a musí být splněné podmínky dané zákony. Například farmář musí použít kombinaci některých preventivních opatření, aby škodě zabránil (hlídání pastevcem, oplocení a hlídací ovčáctí psi). Každý případ škody prověřují orgány ochrany

Velký Rozsutec, NP Malá Fatra. Foto Rasto Rybanič

přírody. Osvěta a pravidelná komunikace s představiteli sdružení chovatelů jsou velmi důležité. Tradiční chov dobytka a ovcí na loukách je pro ochranu přírody na Slovensku velice důležitý kvůli udržování biotopů. Proto by bylo dobré, aby farmáři mohli pocítit ještě větší podporu státu, jako například podporu preventivních opatření nebo podporu při prodeji jejich produktů. K situaci českých a moravských farmářů bych konstatoval, že vlci se dokáží velmi dobře přizpůsobit novým podmínkám a dříve či později se etablojí stabilnější populace i v ČR a je dobré se tomu přizpůsobit předem. Podstatné je, že to, co na velké šelmy funguje, je na Slovensku vyzkoušené a my se o zkušenosti rádi podělíme.

Jaké slabiny naopak vidíš na slovenské ochraně přírody?

Myslím, že se slabiny v oblasti ochrany přírody se potýká většina států v oblasti střední Evropy. Problémem je slabá politická a občanská podpora ochrany přírody. Na Slovensku to způsobilo více chyb při budování ochrany přírody v období po pádu komunismu. Jednou z největších bylo odevzdání půdy v nejceněnějších územích ochrany přírody soukromým vlastníkům, místo toho, aby byly jejich nároky vyplaceny jako v ČR a stát si ponechal kontrolu nad pozemky v národních parcích a rezervacích. Další problém je, že Štátna ochrana přírody (ŠOP), agentura, která řídí praktickou ochranu přírody, nespravuje cenné pozemky v chráněných územích. Patová situace s pozemky a snahy o zakonzervování tohoto stavu znemožňují inovace a progresivní změny v ochraně přírody na Slovensku. Reforma, kterou by si slovenská ochrana přírody zasloužila, by bylo zavedení moderních přístupů, otevření ochrany přírody pro lidi a regionální rozvoj. To by pomohlo větší podpoře ochrany přírody a uvědomění si její důležitosti pro všechny.

Zmínil ses o ŠOP, umíš si představit, že by podobně jako v ČR vykonávala státní správu v národních parcích a chráněných krajinných oblastech?

O takové změně v kompetencích ŠOP SR se už uvažovalo, samozřejmě by to chtělo posílit kapacity i odbornost v organizaci. Změna zasahující do kompetencí bude však především politickou otázkou. Momentálně na Slovensku řídí státní správu ochrany přírody MŽP SR jen metodicky, jinak je v kompetenci Ministerstva vnitra SR

v rámci spojených okresních úřadů. Každopádně by posun kompetencí státní správy na ŠOP SR v chráněných územích mohl přinést efektivnější rozhodování.

Na Slovensku, podobně jako v ČR, není mnoho lidí s přehledem o fungování ochrany přírody v jiných evropských státech. Ty ale dlouhodobě znalosti máš - jsou v našem oboru oblasti, jejichž fungování bys rád převzal z jiných zemí? Máš konkrétní příklady?

Líbí se mi myšlenka, že bychom uměli namíchat systém ochrany přírody z fungujících příkladů v evropském kontextu. Ale realita je bohužel složitější. Myslím si, že v rámci EU už k vzájemnému ovlivňování systémů do jisté míry dochází právě prostřednictvím společného vyjednávání při tvorbě politik a rozhodování o jejich implementaci. Pokud bych měl zmínit konkrétní příklady, kde se dá pozitivně inspirovat v ochraně přírody a biodiverzity, tak bych mix začal s pozitivním vztahem k přírodě plným respektem ve Slovinsku. V Německu a Velké Británii převládá velmi systémový, i když střídavý, přístup k ochraně přírody. V ČR máte velmi dobrý systém hodnocení vlivu plánů a projektů na území Natura 2000. Při obnově ekosystémů jsou velice napřed ve Finsku a nezaostávají ani pobaltské země. Myslím si, že Španělsko a Portugalsko jsou velice dobré v ochraně mořských chráněných území a endemitů, které se u nich nacházejí. Abych nevynechal ani malé země, tak vysoce pozitivně hodnotím posun v oblasti potírání nelegálního zabíjení ptáků na Maltě v porovnání s předchozími obdobími. Bohužel některé země, jako Holandsko a Dánsko, které byly ještě v roce 2000 lídry v ochraně životního prostředí, nyní nepůsobí příliš ochránářsky kvůli změně vnitropolitické situace, která ochraně přírody moc nepřeje.

Ale je potřeba říci, že situace v ochraně přírody a biodiverzity není ideální v žádné evropské zemi a že se každá potýká se svými specifickými problémy, se kterými si i sama musí poradit. Proto je velmi cenné, že si umíme v Evropě vzájemně předávat zkušenosti a že se dokážeme inspirovat tím, co již někde funguje.

Je některá taková inspirace natolik silná, aby vedla k novelizaci zákona nebo jinému razantnímu zásahu do systému slovenské ochrany přírody?

Jak už jsem zmínil, slovenská ochrana

přírody by si zasloužila reformu a změna legislativy by mohla přinést mnoho dobrého. Například systém hodnocení vlivů na území Natura 2000 by se měl zkvalitnit, bylo by vhodné zapracovat víc proaktivních opatření na obnovu ekosystémů a podporu biodiverzity v krajině, tedy mimo chráněná území. Pro občany by bylo pozitivní zjednodušit a zefektivnit státní správu v ochraně přírody.

Jak moc pomáhá slovenské ochraně přírody členství v EU? Respektive byla by situace odlišná v případě, kdyby Slovensko nebylo členskou zemí?

Předpokládám, že si mnozí čtenáři pamatují proces přístupu a přizpůsobování ochrany přírody politikám EU. Mnoho věcí pro nás bylo nových a nepochopitelných. S odstupem času je však jasné, že vstup SR do EU ochraně přírody na Slovensku pomohl. Bez zbytečného eurooptimismu třeba říci, že na rozdíl od předchozího systému nám Natura 2000 přinesla víc standardizace do definování chráněných území, povinnost průběžného monitoringu druhů a biotopů a jiné nástroje na ochranu lokalit. Když k sobě budeme upřímní, dokážeme si přiznat, že bez tlaku EU by mnoho z těchto věcí u nás nefungovalo. Navíc společný přístup v ochraně přírody a biodiverzity v EU zlepšuje možnosti pro přeshraniční ochranu druhů, výměnu zkušeností a také mezinárodní vyjednávání EU s třetími krajinami.

Možná trochu provokativní otázka na závěr – kdy podle Tebe bude na Slovensku dokončen kompletní návrh soustavy Natura 2000 akceptovatelný Evropskou komisí?

Podle mých informací bylo na konci října slovenskou vládou schváleno doplnění území Natura 2000. Seznam nových lokalit byl již zaslán Evropské komisí. Potom bude na rozhodnutí Evropské komise, zda bude návrh po bilaterálním geografickém semináři akceptovat. Bylo by ideální, aby Slovensko už proces identifikace území Natura 2000 dokončilo, tak jako již ostatní země v EU, a mohlo se věnovat ochraně a managementu lokalit.

Děkuji za rozhovor.

